

VČELIA FARMA PČOLA (2)

CHOV VČELÍCH MATIEK

Včelárim v okolí Martina a Vrútok v oblasti malebnej Turčianskej kotliny. Včelstvá sú teda zároveň rozmiestnené v podhorí a pohorí prilahlej Malej a Veľkej Fatry. Chované sú v nezateplených úloch Tatran B10 a E10 s hrúbkou steny 25 milimetrov a umiestňované väčšinou v kočovných klietkach.

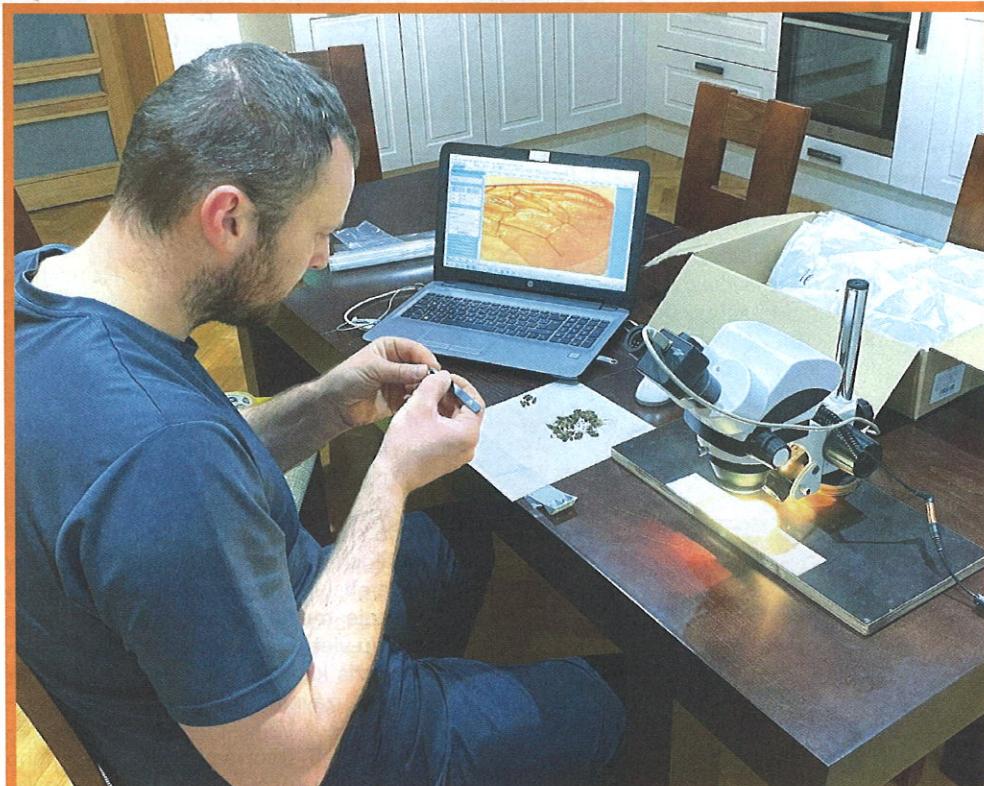
Pri odchove včelích matiek sa zameriavame na slovenskú kranskú včelu karpatského ekotypu, kde veľký dôraz, okrem iných znakov, kladieme na tmavé zafarbenie včiel tzv. „CARNICA“.

PLEMENITBA A SELEKCIA VČELSTIEV

Cieľom plemenného chovu včiel je získať a udržať produktívne včelstvá s výbornými vlastnosťami. Vyžaduje si to veľa času a práce. Selekciu a následný výber najvhodnejších včelstiev vykonávame počas celého roka, pričom si vedieme podrobne záznamy. Na základe chovateľského cieľa, ktorý sme si stanovili, vyberáme včelstvá mierne, s rýchlym jar-

Túto matku testovanie ešte len čaká.

Porovnanie morfometrie včelich krídel pomocou mikroskopu a počítača.

ným rozvojom, výborným čistiacim púdom (hodnotené pomocou tzv. PIN-TES-Tu), včelstvá vitálne, dobre prezimované, s nadpriemernými mednými výnosmi.

Výber vhodných včelstiev máme rozdelený na tri stupne. Prvým stupňom výberu prechádzajú včelstvá a mladé matky z predošej sezóny - hodnotením zimovania a jarného rozvoja. Najdôležitejším selekčným termínom je 15. marec. Z chovu vyradujeme matky, ktoré k tomuto dátumu neobsadzujú minimálne sedem rámkov rámkovej miery B10, keďže zastávame názor, že najistejšia znáška je práve tá jarná. Následne (druhý a tretí stupeň výberu) hodnotíme všetky kvalitatívne vlastnosti nami vypracovanej metodiky počas nasledujúcich dvoch rokov života matky.

Od roku 2019 máme uznaný rozmnožovací chov slovenskej kranskej včely. Pre nižšie položené včelárske územia Slovenska rozchovávame uznanú slovenskú líniu Košičanka. Pre vyššie položené podhorské a horské stanovištia šľachtíme vlastnú líniu. Naším cieľom a snom je pomenovať ju charakteristickým názvom podľa pôvodu, odkiaľ pochádza - „Carnica Fatra“, a v budúcnosti sa dopracovať k jej uznanému šľachtiteľskému chovu.

Včelstvá v oblasti Turca máme umiestnené na 11 stanovištiach, pričom šesť z nich je úplne izolovaných v nadmorskej výške 450 až 985 m n. m. Chov matiek prebieha práve na spomínaných izolovaných stanovištiach v horskom prostredí Malej a Veľkej Fatry vo štvrtom stupni ochrany, kde včelstvá zimujú v pomere tvrdých podmienok. Klimatické a prírodné podmienky na týchto stanovištiach samy o sebe v priebehu každej zimy a jari preveria vhodnosť rozchovaného materiálu pre výber najvitálnejších včelstiev.

CHOV VČELÍCH MATIEK A TRÚDOV

S chovom včelich matiek začíname v teréne približne 1. apríla. Samozrejme, veľa závisí od poveternostných a prírodných podmienok v danom roku. Mnohí si isto teraz položia otázku: „Prečo tak skoro a kde má trúdy?“ Otázku trúdov riešime už na jeseň, rok vopred. Preto zimujeme na dvoch „B-éckových“ nadstavkoch a v plemenných včelstvách si nechávame vystavané stavebné rámkinky, aby sme s nimi vedeli operovať na jar nasledujúceho roka.

Pre chov matiek požívame ležany rámkovej miery B10, kde máme umiestnené chovné bezmatečné včelstvá, tzv. štartéry. Ležany sa nám osvedčili z dôvodu celistvého rozloženia rámkov v jednom rade a vkladania sérií materských buniek. Týmto štartérom je potrebné venovať veľkú pozornosť počas celej včelárskej sezóny.

Dôležité je tiež zabezpečiť leták proti vniknutiu cudzej mladej matky. V začiatkoch chovu sme tomu nevenovali veľkú pozornosť a stalo sa, že na 14. deň sme sa vybrali podľa plánu škôlkovať sériu, no po otvorení úla už nebolo čo. Do úla zatelela mladá oplodnená matka, včely ju prijali a hneď zrušila celú chovnú sériu materských buniek. Preto odporúčam na leták umiestniť časť materskej mriežky a môžete pokojne spávať. Na chov matiek používame dva systémy - tzv. NIKOT systém a systém klasického prelarvovania. Úspešne sa nám darí prelarvovanie na materskú kašičku, a to larvičku nie staršiu ako jeden až dvanásť hodín.

Matky rozchovávame na oplodňovacích stanovištiach, ktoré sú izolované hlboko v dolinách Malej a Veľkej Fatry. Tým predchádzame nežiaducemu oplodneniu cudzími trúdmi. Táto priestorová izolácia plemenných včelstiev a ich trúdov je veľmi dôležitá pre šlachtiteľský cieľ a vlastnosti matiek, ktoré produkujeme. Matky rozchovávame v štvrámkových oplodniačikoch a päträmkových plemenáčoch rámkovej miery B10, kde majú dostatok priestoru pre dobré rozkladenie. Najviac sa nám osvedčili oplodniačky polystyrénové a polyuretanové. Sú pre malé osadenstvo včiel výborne teplodržné a zároveň vhodné na prenos.

Moja malá pomocníčka, dcéra Katka.

Materské bunky, z ktorých sa vyliahnu predchodyne línie „Carnica Fatra“.

ZNAČENIE MATIEK

O tejto téme sa medzi chovateľmi matiek, ale aj včelármami veľa diskutuje. Sami sme si vyskúšali veľa metód značenia včelích matiek. Prešli sme značením fixou, šelakovým lepidlom a opalitkou, dokonca aj lakom na nechty. Najviac sa nám však osvedčilo značenie včelích matiek sekundovým lepidlom a opalitovou značkou.

TESTOVANIE VČELÁRMI

Za účelom nestranného pretestovania vlastností matiek sme oslovtili desať skúsených včelárov na spoluprácu. Sú to včelári, ktorí včelária v rôznych častiach Slovenska, v rôznych nadmorských výškach, s rôznymi znáškovými pomermi a skúsenosťami. Metodika je postavená na hodnotení dodaných včelích matiek a následne včelstiev, do ktorých budú matky umiestnené. V časovom horizonte troch rokov sa hodnotia jednotlivé včelstvá, pričom nikto z hodnotiacich včelárov nepozná pôvod matiek. My, samozrejme, áno. Včelie matky sú označené arabskými číslicami podľa už spomínamej metodiky. Domnievame sa, že aj toto je cesta, ako získať nezainteresované hodnotenie pre správne napredovanie v našej plemenárskej práci.

Počas obdobia chovu matiek sa venujeme aj nevyhnutej tvorbe záložných včelstiev. Tie sú zárukou, že bez väčších ťažkostí nahradíme nevhodné matky, a to jednoduchým položením celého záložného včelstva na problematické. V takomto prípade neželanú matku odstráime, čím získame pri spájaní väčšiu istotu, že stará matka nezabije tú novú - mladú. V prípade potreby používame záložné včelstvá aj na vyrovnanie sily produkčných včelstiev, hlavne pri kočovaní za znáškou.

MORFOMETRIA KRÍDEL

V zimných mesiacoch sa venujeme nielen príprave rámkov a ostatných pomocok pre včelársky rok, ale aj analýze

selektovaných plemenných včelstiev z našich včelníc, a to morfometriou včelích krídel. Morfometriou sa zistuje kontrola rasovej čistoty a príslušnosti včiel. Je to zdihavá mrvacia práca, pri ktorej sa meraním krídlnych znakov, dĺžok a uhlov žilnatiny na krídle včely zistujú rôzne indexy. Najznámejší je tzv. laktový index, čo je pomer dĺžky dvoch žiliek v tretom laktovom poli predného krídla včely.

Postup prác je nasledovný - po odberе mŕtvoliek (minimálne 25 kusov) z dna úla sa z nich odoberie predné krídlo (z každej včely jedno). Po odobratí krídla ho nalepíme pomocou pinzety na lepiacu pásku a následne na čistý biely papier. Krídla pozorujeme pod mikroskopom a kamerou, ktorá je umiestnená v okulári a prepojená s počítačom. Hodnoty indexov sú následne vyhodnotené metódou DAWINO. Výsledkom klasifikácie sú číselné údaje vyjadrujúce podobnosť vzoriek ku každej z rás v štardarde. Vysočia hodnota pre rasu znamená, že vzorka patrí k danej rase. Aj za pomoc tejto metódy sa snažíme chovať a selektovať včelie matky slovenskej kranskej včely.

Odborné znalosti získavame, nielen pokiaľ ide o insemináciu včelích matiek, od odborníkov, ako sú Ing. Ján Kopernický, Vladimír Sokol či Ing. Dalibor Titera. Pod vedením nielen týchto odborných včelárskych gestorov sa chceme zdokonaľovať v našej plemenárskej práci aj ďalej, no je to beh na dlhú včelársku trať.

Za všetko hovoria práve slová z výbornej českej publikácie Silná včelstva po celý rok: „Ak sa vám všetko na prvý raz nepodarí, neklesajte na myšli. Každý chovateľ už začíľ aj neúspech a chybami sa človek učí. Pri chove cenných matiek musí byť splnených mnoho predpokladov. Na čo by bola aj tá najlepšia matka, keby som jej nedal šancu ukázať, čo dokáže.“ (Heinrich Gritsch, Silná včelstva po celý rok)

ING. JÁN VASIĽ, VČELIA FARMA PČOLA
FOTO ARCHÍV AUTORA